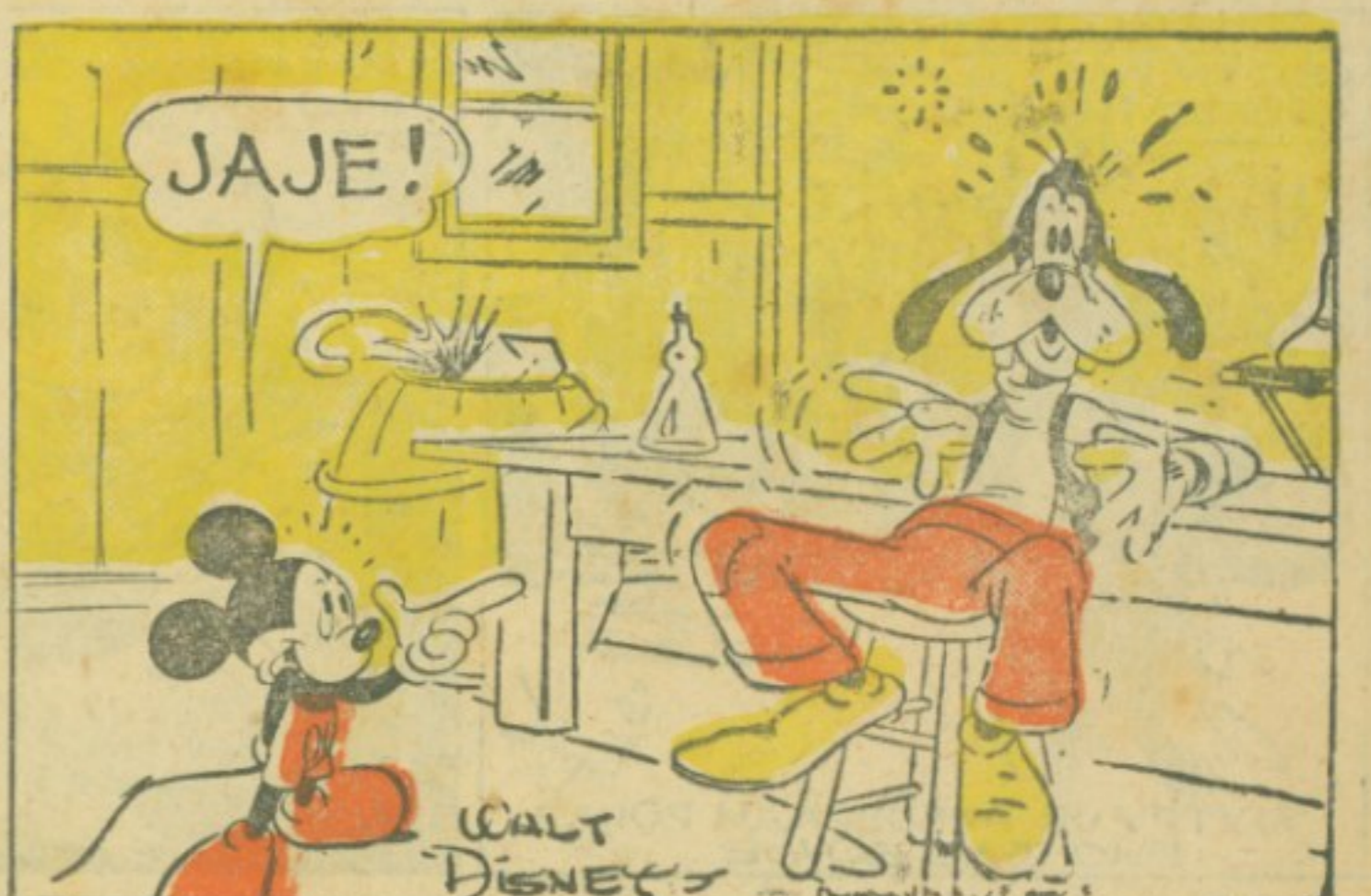

Шилџа пронашао...

Жубер који је скренио ток Голфске струје

(23)

Поручник се брзо попео на брод и допола се увукао у куполу, одакле је још једном осмотрио да ли је све у реду... Вода се лагано пела и већ је достигла висину од пола метра... Напољу се чула све јача бука: пригушени узвици и праскање дрвених врата која су почела да се ломе... Он се насмешио... Мексиканци су оштрено успели да разбију једна врата, али неће моћи да отворе комору, јер је притисак воде већ био сувише јак... Жубер се опрезно увукао у унутрашњост брода, спустио над својом главом челични поклопац на куполи, а потом га брижљиво зашрафио...

Прошло је још неколико минута. Кроз дебело стакло прозора Жубер је видео како вода постепено расте... Она је ускоро стигла до руба подморице... затим прекрила куполу... и, најзад, преплавива читаву комору до таванице... У том тренутку брана се аутоматски подигла и пред њима се указао слободан пут у отворено море.

Жубер се окрете:
— Можемо ли кренути, Мадек?
— Све је спремно, господине поручниче...
— Онда напред... полако... са четрдесет ампера!
У трупу се зачуло бретање мотора и читав брод почео је равномерно да подрхтава. Затим, као да га је нешто снажно одбацило, сав се затресао, а онда је постигао равнотежу на оба своја точка и кренуо лагано, као неки аутомобил, по дну океана...

Жубер је седео на крми и држао кормило у рукама. Са тога места видео је као на длану пут пред собом. Поред перископа на куполи налазио се рефлектор који је осветљавао пространу равину покривену разним подводним биљем. Ова равина била је избраздана многобројним пругама; то су несумњиво били трагови точкава подморице од ранијих војки.

По једном од ових трагова пошао је и Жубер, пошто је помоћу компаса и поморске карте утврдио да овај пут води на Мартиник, острво у француским Ангилама.

— Мадек! Осамдесет ампера!
Пошто је дао тачна упутства морнару, предао му кормило, упо-

зорно га да се тачно држи правца и да му одмах јави ако му се ма шта учини сумњиво, Жубер је, заједно са Жаком, сишао у салон.

Прво се расијатао за Жану, која је лагано долазила к свести, а затим је пришао заробљенику и наредио Роберу да га одведе.

— Господине, судбина се, као што видите, окренула... Сада сте ви у нашој власти. Ви сте имали намеру да нас све побијете... према томе, требало би да вас убијем као бесног пса... Али, ја више волим да вас предам француским властима... Тамо ћете одговорати за своје злочине...

Дон Агостино се подругљиво насмеја:
— Збиља? Мислите?
Пошто му Жубер, који је за тренутак био запањен, није одмах одговорио, Мексиканац настави:
— За злочине је лако оптужити, али ви заборављате, господине поручниче, да се онп на суду, у једној цивилизованој земљи, — додаде он са наглашеном иронијом у гласу, — морају и доказати!
— Доказа има доста; довољан је само корални бедем...
— Који ће ме разуман човек узети на одговорност због једне овакве игре природе?
— Подземни град, ваша машинерија — све би то сведочио против вас...
— Би... би... да!... Ако све то још буде постојало...
— Све је остало недируто... ви то заборављате!
— А ви, господине, заборављате да сам ја био довољно опрезан и да сам господину Жиролу одузео онај чудовишни експлозив...
— То сте већ једном споменули... не разумем какве то има везе...
Дон Агостино га прекиде лаким покретом руке:
— Ви не разумете зато што не знате да сам ја ону драгоцену боцицу са експлозивом који експлодира при најмањем потресу сакрио у својој спаваћој соби... И то баш у оном истом орману који су ваши људи ставили пред врата...
Жубер и Обри пребедеше, а Жирол поскочи са свога места. Мексиканац, међутим, мирно настави:

— Они су њиме појачали барикаду на вратима, коју у овом тренутку моји поданици несумњиво уклањају, не воде рачуна о потребној опрезности... А пошто смо и ми свега неколико стотина метара удаљени одатле...
— Мадек!... Двеста ампера... триста...
Жубер је ову заповест издао с највећим узбуђењем. Онда је скочио, хитро одгурнуо Пероа и докопавши се крме сам преузео команду... Мотори су гласније захуктали, брод је поново задрхтао, а бретање мотора и котрљање точкава слило се у заглашујућу буку.

— Четири стотине ампера!... Четири стотине педесет!...
Опште ћутање одједном прекиде Мексиканчев усклик:
— Доцкан!...
У том тренутку зачуо се прасак, као да је хиљаду топова истовремено испљачено, а очи им засенила јака љубичаста светлост.

Подморица застала, потресе је снажан дрхтај и она поче да се окреће око своје осовине као чигра... За тили час погасише се све сијалице, дрво је пршало и стакла се ломила у парампачад, са акумулатора се разлемло оков и отровна сумпорна пара поче да пуни унутрашњост подморице.

Путници попадаше један преко другог, а на њих се сручише пољупани делови намештаја...
Последњом трунком снаге Жубер се грчевито држао кормила и у идућем тренутку приметио је сав ужаснут да подморица највећом брзином жури у правцу једног високог, сивкастог бедема. Инстинктивно је затворио очи, оче-

кујући судар... Али одједном, као неким чудом, бедем се преполовио и кроз огромну пукотину која је настала пројурила је подморица, као какав метеор, и изишла у отворено море... Поручник је успео још само то да види, а онда се срушио, онесвешћен отровним гасовима, поред својих другова, који су већ лежали непомично на поду...
Море се простирало неизмерно широко, бескрајно и мирно. Изгледало је величанствено под тамноплавним сводом, обасјано подневним сунцем. Ситни таласићи лагано су се гљбали, као узбуркане груди неког живог створа.

Ништа није мутило тамно зеленило воде. Ни трага од пене. Над пучином је владала тишина као у пустињи. Докле је око могло да сагледа, ни трага од каквог пароброда или једрилице. Усамљена подморица кретала се лагано овим непомичним водама у правцу северозапада.

Метални поклопац на подморници био је отворен, а из куполе је вирио Перо, који је крмарио. С времена на време договарао се о нечем са својим другом Мадеком, коме је била поверена машинерија у самом броду.

Пред куполом су причврстили неколико дасака и тако склепали неку врсту палубе. На њу су ставили наслоњачу у којој је лежала Жана. Жак и Миранда стајали су крај ње, док је Жубер догледом осматрао хоризонт.

Робер и Бује постављали су малу катарку, на коју су причврстили француску тробојку. Тробојку су саставили од једног парчета плаве блузе, комада белог платна и црвеног појаса. На куполу, с друге стране, наслоњено се Жирол и правно неке забелешке.

На другом крају, крај командног моста, стајао је њихов заробљеник, а Бујева је дужност била да pazi на њега. Дозволили су му да се слободно креће. "Велики мајстор" био се сасвим изменио. Ороњу је и изгледао двадесет година старији. Неповерљиво је посматрао своје противнике, а потом им окрете леђа и прекршених руку ослони се на катарку. Његове очи блуделе су некуд далеко...
Била су прошла четири дана и четири ноћи откако су Агтеци Жироловим експлозивом случајно бацили у ваздух неог град, а с њим и корални бедем.

Да се бедем одржао пред сиљном експлозије, подморица би се разбацила о њега. Овако, заједно са струјом која је тражила свој везовни пут, пробацила се и под-

морница кроз пукотину која је настала у стени.

Жубер и његови другови дошли су к свести после неколико часова. Дотле је подморица, ношена струјом, пловила у правцу северозапада. Пошто је брод био прилично оштећен услед експлозије, морали су да изиђу на површину.

— Сматрајте ли да је дошао крај патњама које је у нашој земљи изазвало скретање струје, — упита Жана старог научника.
— Оне су, у најмању руку, већ знатно ублажене, господине. Голфска струја има велико дејство...
— Шта се догодило са оним ужасним леденим бреговима које смо сретали док сам путовала "Жирондом"?
— Истопили се, ишчезли као неки рђав сан...
— Ја бих волела да је све то било само сан, — уздихнула је девојка, — али било је толико несреће, толико јада и неговања... и све то због овог једног човека!
Жана се стресла:
— Ја га се још и сад плашим, — додаде она. — подилази ме језа кад год га угледам и волела бих да га више никад не видим.

Она ухвати свог вереника под руку и пође с њим неколико корака у другом правцу. Љубко је наслоњила главу на његово раме и раздрагана и срећна загледала се у море обасјано сунцем.

На другом крају палубе, стајао је дон Агостино де ла Фонсека. На његовим уснама лебдео је горак осмејак. Посматрао је ове људе који су колико још јуче били његови заробљеници, које је он мучио и кињо и које је хтео да поубија. Перо, који је седео на крми, био му је окренут леђима. Бује и Робер отишли су неким путем у унутрашњост брода. Жирол је опет нешто рачунао, Жубер осматрао хоризонт, Миранда сављарио, а двоје вереника били су обузети својим мислима.

Дон Агостино слеже раменима. За тренутак је ватреним погледом обухватио младу девојку, а затим се очима упи у море које није успео да окује. Он стеже песнице, а усне му побледеше... у близини брода, на неколико метара од њега, помодило се из воде траугласто пераје морског пса... Лагано, без икаквог шума, одрешно је једно уже на мрежи од конопца која је као брана била разапета око брода. С рукама чврсто припијеним уз тело, стиснутих усана, дон Агостино де ла Фонсека — "Велики мајстор" који је улао у своју сопствену замку — бацно се у Голфску струју и њене воде поклопиде су се над њим...
— Крај —

ПОЛИТИЧКИ ЗАБАВНИК

почиње да доноси у идућем броју нов роман у наставцима

"ОСТРВО ИЗГУБЉЕНИХ"

У роману су описани узбудљиви доживљаји тројице путника који су принуђени да траже спаса на олупинама бродова изгубљених у страшном Саргаском Мору.

Робин Худ и његова дружина

38 САКРИВЕНО ЗЛАТО

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

WALT DISNEY
ЛЕТЕЋИ СЛОН
ДУМБО
 КОД 7
ПАТУЉАКА

Почетком XIII века Задар је био моћан и богат град, утврђен jakim зидовима и високим кулама; најутврђенији град у Далмацији. Млетчани су за њега говорили да је „један од најјачих градова на свету“. Градско становништво било је искључиво хрватско. Грађани су носили имена као Бољеша, Богдан, Вучина, Мирослав итд., а патрицији, који су управљали градом, такође су имали словенска имена. Један запис из 1077 године каже да су Задрани, кад је њихов град посетио папа, „из свег гласа певали пе сме словенским језиком“.

Као и сви далматински градови, и Задар је имао своју аутономију с врло широким правима, баштињену још из римских времена. Град је само формално признавао врховну власт мађарског краља, и то у шат Млечанима, који су већ одавно настојали да га присвоје, а чије су кнезове Задрани одбили да приме. Исто тако, Задрани нису хтели да приме ни црквене поглаваре које су им слали Млечани, а давали су уточиште прогнаним богоумцима из Босне. У одбрани својих градских права Задрани су показивали одлучност и борбеност и с Млечанима су били у сталним сукобима, све до 1409 године, кад су ови најзад успели да га трајно заузму.

Кад год су Млечани у тим дуготрајним ратовима за Задар успевали да га привремено освоје одмах су укидали градску самоуправу и сва стара права, насељавали своје људе и забрањивали им да се

жене из хрватских кућа. То је још више појачало отпор и мржњу Задрана према Млечанима. Да је Задар био хрватски град и да је његово становништво било хрватско, потврђују и речи самог млетачког дужда Еника Дандола. Обраћајући се крсташима да за њега освоје Задар, он каже да се овај богати град, „један од најјачих на свету“, налази у „словенској земљи“.

Уместо у Палестину — у Задар

Четврти крсташки поход на Палестину организовао је високо француско племство, а благословно га је, као и остале, римски папа. Но, организатори похода нашли су се убрзо у великој финансијској неприлици. Млечани, који су хтели да што више зараде, затражили су од крсташа огромну суму новца за превоз на својим лађама. Зборно место крсташа било је у Млечанима. Ту се скупило 4.500 витезова на коњима, 9.000 коњушара и 20.000 пешака. Крсташни су успели да скупе један део новца, али Млечани су тражили онолико колико су одредили. Притом су сву ту велику крсташку војску згомилали на једно острво и опсели је са свих страна, морећи је глају.

Млетачки дужд са својим веницијана већ раније је био донео одлуку да тежак положај крсташа искористи у своје циљеве, па зато реши да крсташима опрости дужни новац под условом да они за рачун Млечана освоје Задар. Крсташни су се нашли у незгод-

ном положају, јер им је папа запретио проклетством ако буду ударали на хришћанске градове, а осим тога Задар је припадао краљу који се био заветовао да ће припремити крсташки поход. Но, како се опседнута крсташка војска по чела од глади разбољевати, а новац за превоз није могао да се набави ни са које стране, „барони и витезови“ приме млетачку понуду и реше се да за дуждев рачун освоје Задар. Осим тога, Млечани су им у Задру обећали богату пљачку, што је крсташе потпуно помирило с папиним проклетством.

Пљачкашки поход

Крајем септембра 1202, Млечани су припремили све што је било потребно за превоз крсташа и за освајање Задра. Морнарица је бројала четрдесет великих лађа, педесет и две галије и око стотину теретних бродова. На лађама је било три стотине стројева за бацање тешког камења и много других опсадних справа. На поход је пошао и млетачки дужд са педесет галија. „Она на којој се он налазио, пише један стари француски хроничар, сва је била црвена као грмиза, а с врха био јој се барјак од црвене свиље. Пред њиме свирали су у четири сребрне трубе, а уз то још су веома весело звонили звона, а сваколика висока господа, с свештенство, и мало и велико, све је то тако весело поткивало да се још није чуло та-

пет, пљачкали за свој рачун. Под Задар су стигли тек 10 новембра 1202 године.

Крсташка морнарица најпре је разбила лацац који је затварао улаз у задарску луку, а затим је ушла у њу, до под саме градске бедеме. Млетачки дужд успео је да изигра све преговоре између крсташа и Задрана и 13 новембра нареди да се ратни стројеви привуку градским зидовима, те их једни стану тући огромним камењем, док су други поткопавали бедеме. Пет дана траја-

ли су крсташки јуриши на Задар, које су његови грађани храбро одбијали. Али, кад су крсташки успели да провале зидове и сруше велике одбрамбене куле, продру у град „и наста страховито убијање. У граду није било ни толико здравих да узмогну сахранити погинуле. Непокопане лешине невољника лежале су по кућама и по црквама. Јадни грађани нису знали чега да се пре прихвате: погребна или градске одбране“.

Зверства крсташа и Млечана

Обећана помоћ мађарског краља није Задранима на време стигла и не могавши сами да одбране град они се предаду под условом да се онима који су остали поштеди живот. То им је обећано, али кад су Млечани и крсташки препла-

и веома жучна између Француза и Млечана. И потрчаше под оружје са свих страна. И битка бејаше тако велика да је мало било улица где се није наваљвало мачевима, копљима, стрелицама и цилити-ма. И бејаше много рањених и убијених. Али, Млечани нису могли никако да издрже ту битку и почеше губити“. Тек после три дана успело је вођама да смире зараћене стране.

Пре него што ће напустити Задар, млетачки дужд нареди да се град развали. Тада су разорени градски бедеми с морске стране, порушени су до те

СПОМЕНИК ЛЕПТИРУ спасиоцу фармера Аустралије

У близини мале железничке станице, усред једне од многобројних прерија савезне аустралијске државе Квинсленда, уздиже се један од најчуднијих споменика на свету. Том импозантном грабевином од чистога мрамора човек је одао захвалност једној безначајној животињи, једном лептирићу који припада врсти мољаца у науци познатој под латинским називом "cactoblastis cactorum". Подигнут пре неколико година, тај споменик је многе и многе будуће генерације потсећати на сићушног инсекта који је спасао аустралијске фармере једног опасог паразита, једне напасти која је већ била упропастила око 70 милиона хектара оранице и пашњака и озбиљно угрожавала пољопривреду читаве Аустралије. Тај опасни непријатељ аустралијских фармера била је једна тропска биљка, наоко безазлени каткус познат ботаници под називом "opuntia inermis", а широким масама под именом индиска смоква.

Опасна жива ограда

Овој врсти каткуса Аустралија није постојбина. Индиска смоква увезена је тек пре стотину година и њу нису садили и неговали љубитељи егзотичних биљака, већ жуљевите руке аустралијских фармера, који су у њој видели најбоље средство за ограђивање својих мајура и њива. Овакве оградe брзо су израстале, смоквасти и слатки плодови каткуса давали су допунску храну аустралијским чобанима, а птице су се храниле њиховим меснатим семенима. Никома тада ни на ум није падало да ће та, и човеку и животињама корисна, биљка постати једног дана највећа опасност за читаву земљу.

Међутим, већ крајем прошлог века овај каткус почео се страховито брзо множити. Без икакве неге и заливања, он се развијао, широко и заузимао све веће површине, тако да су аустралијске власти 1883 године биле принуђене да предузму енергичне мере за његово уништење. Али, тада је већ било доцкан: не-

кад тако брижљиво неговани каткус претворио се у смртоног непријатеља, у несрећу читаве нације. Подручје његове неограничене и неприкосновене владавине постајало је из дана у дан све веће, тако да је најзад захватило већи део источне Аустралије — појас од око 1.500 километара дужине и око 1.000 километара ширине. Од многих великих и напредних имања у том крају остала су само имена на географским карта-

ма. Царство "зеленог полипа" постајало је све веће, све моћније...

Безуспешна борба

И власти и фармери предузимали су очајничке мере да тој недаћи стану на пут. Читаве војске људи покушавале су да ископавањем, чупањем из корена, сагоревањем, тровањем и на многе друге начине униште или бар спрече даље ширење каткуса. У току само две деценије, заједнице фармера које су биле створене ради заједничке борбе против овог непријатеља примениле су преко 600 различитих средстава и метода, а да ниједан од њих није дао жељене резултате. Специјална комисија, која је у савезној држави Квинсленду била образована у циљу сузбијања те напасти, констатовала је у једном од својих извештаја из 1924 године, између осталог, и следеће:

"У садашњем тренутку не постоје никакви изгледи да би се Квинсленд могао ослободити овог каткуса. Према про-

цени стручњака, само прва фаза једне опсежне акције за уништење ове штеточине стајала би преко сто милиона аустралијских фунги, али и поред тако огромног издатака она се неизвесно да ли би и таква једна акција имала жељеног успеха."

Спасоносни чланак

Тада је федерална влада Квинсленда послала у иностранство већу групу стручњака са задатком да пронађе неко ефикасно средство за борбу против "зеленог полипа". И ко зна колико би ова група лутала по свету, да једног дана, за време њеног боравка у Аргентини, један од тамошњих листова није објавио чланак под насловом:

"Ларве једног мољца уништавају каткусе ботаничке баште у Ла Плати".

Пошто су из чланка видели да је "опасни нападач" био мољак "cactoblastis cactorum", а угрожени каткус — индиска смоква, аустралијски стручњаци ни часа нису чакрили, већ су првим бродом послали у домовину извештај број ларви тог тако борбеног мољца. Али, срећа је и даље остала на страни "зеленог полипа". Јер су ларве утунуле кратко време по свом приспећу. А са њиховим нестанком нестало је и свих нада које су полагане у њих.

Читаве две године после тога покушавало се са близу две стотине врста различитих инсеката. Од тога је око педесет врста ушло у ужи избор, а међу њима мољак

"cactoblastis cactorum" опет се показао као најпогоднији. Он је био потпуно безопасан за воће, поврће и дрвета, хранећи се искључиво каткусом, и то оним најопаснијим — индиском смоквом. Само у току 1927 године, аустралијска савезна држава Квинсленд увезла је из Уругваја и Аргентине близу 3.000 јаја овог мољца. Из тих јаја излегла се мала војска мољаца, који су се у нарочитим кавезима даље размножавали, тако да их се најзад накупило толико да се могло прећи у општи напад против националне напасти.

Мољци односе победу

Најтежи посао који је човек том приликом имао да обави, састојао се у томе да у одређено доба године разнесе што већи број јаја овога мољца и да их причврсти за што је могућно више каткуса. Обично се на комадић хартије стављало по 50 до 100 јаја, а затим је хартија иглом или каткусом бомбом причвршћивана за сам каткус. Тај посао обављан је годинама: савесно, предано, добровољно. Хиљаде и хиљаде људи преплављивале су сваке године у одређено доба густе шуме каткуса, настојећи да их поново претворе у оно што су некад биле: плодне оранице и бујни, зелени пашњаци.

Прва општа офанзива против "зеленог полипа" извршена је са око два и по милиона мољчаних јаја и она је дала одличне резултате. Мољчане ларве немилосрдно и неуморно нагрнале су меке делове каткуса, не штедећи чак ни само стабло, па ни корен. Почело је умирање у каткусовим шумама, узимајући сваке године све веће размере. Али, одлучујућа је била тек 1930 година, кад је за свега неколико месеци из канџа "зеленог полипа" ослобођено око четврт милиона хектара земље.

Талас "ослобођења" и даље се развијао, тако да су квинслендски фармери већ пре неколико година мирне душе могли да подигну најчуднији споменик на свету: споменик свом највећем заштитнику и пријатељу — мољцу, који је за сва времена спасао велике напасти и њих и читаву земљу.

Да ли је Цезар рекао:

"ЗАР И ТИ СИНЕ БРУТЕ!"

Многи догађаји из далеке прошлости надживели су заборав векова и сачували се и до наших дана. Али, да ли су се они баш тако одиграли како је до нас сећање на њих допрло? Често је опис каквог догађаја далеко од стварности, или су речи које се приписују некој историској личности једноставно измишљене. Онај који их је забележио и тако спасао од заборава често је уносио у њихов опис пуно свог, личног, или је догађаје улепшао према свом нахођењу.

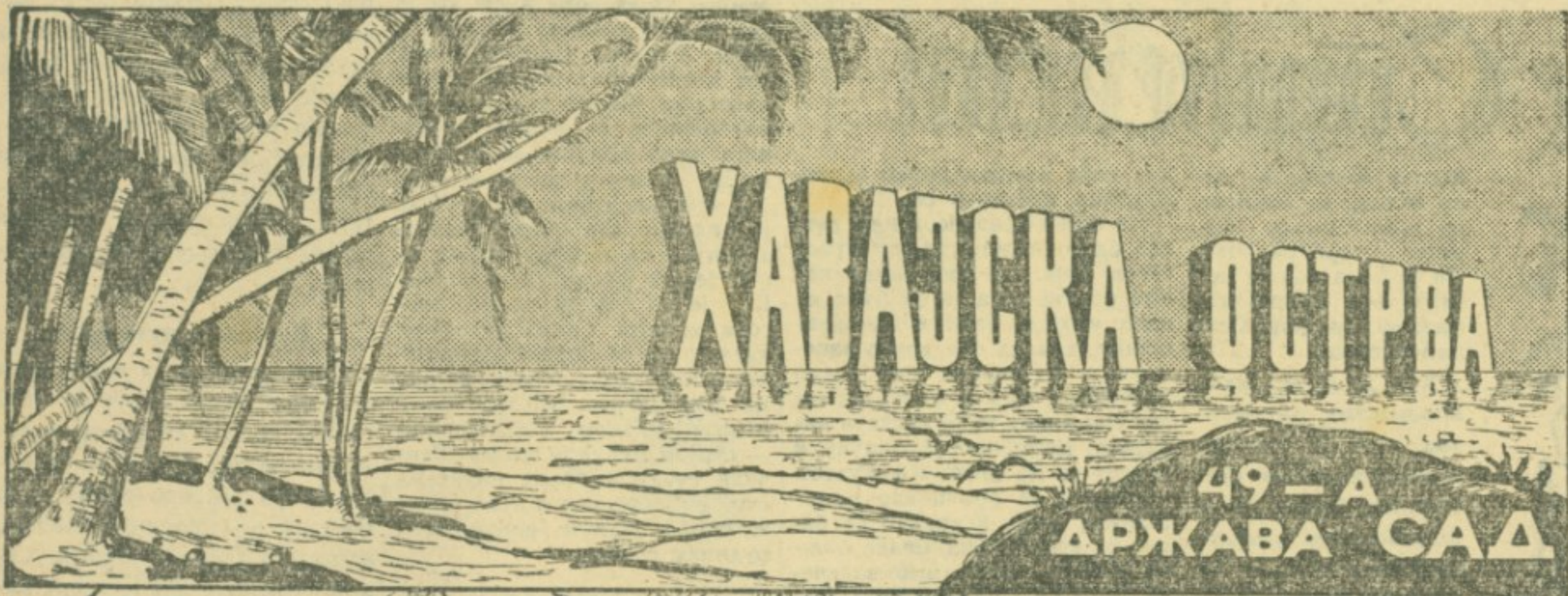
Ко не зна за Цезарове последње речи упућене свој љубимцу кога је угледао међу убицама: "Зар и ти, сине Бруте?... Та реченица се и данас употребљава у преносном смислу кад хоће да се изрази дубоко разочарање у неког у кога су полагане велике наде. Али, да ли их је Цезар заиста изговорио?

У то се с пуно права може сумњати. Многи римски књижевници и историчари, говорећи о трагичном догађају у

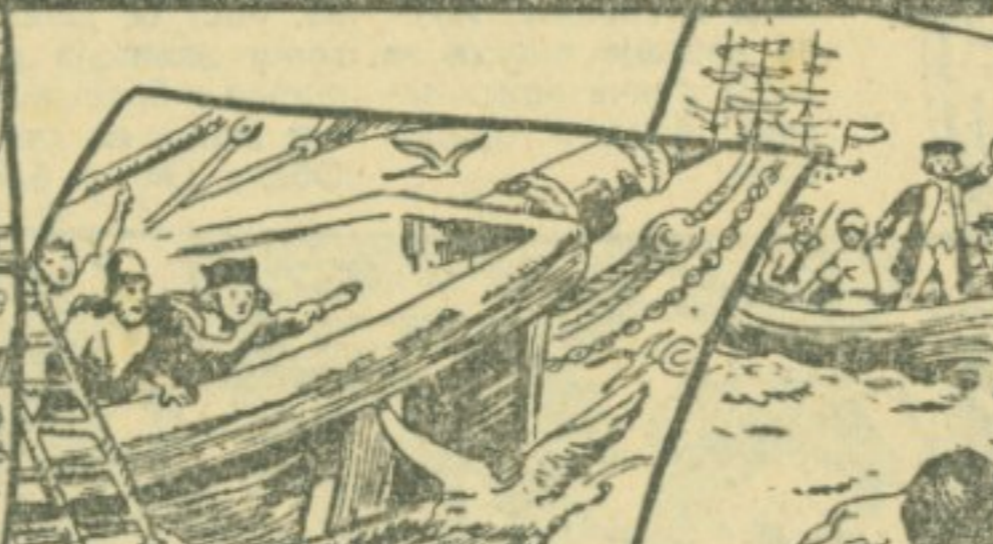
Сенату, стављају у Цезарова уста друге речи, или кажу да је он своје последње речи изговорио не на латинском, већ на грчком. Неки чак тврде, као например Гај Светоније Транквилус, да Цезар није изговорио ниједну једину реч, већ је само уздихнуо. Али, ипак је надвладала ова данас толико позната реченица.

"Овде сам, овде и остајем" — кажу да је за време Кримског рата (1853—1856) рекао француски генерал Мак Махон кад му је ађутант јавио да су Руси минирали утврђење на коме се он налазио. Међутим, сам Мак Махон је касније оспорио аутентичност ове своје тобожње изјаве. Ова реченица је ипак изговорена, и то много пре Кримског рата, али не у животу, већ на позорници. Њу је француски драмски писац Ежен Скриб унео у либрето опере "Вилнско језеро", која је први пут изведена у априлу 1839 године.

АФП јавља из Вашингтона: КОМИСИЈА ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ ПРЕТСТАВНИЧКОГ ДОМА УСВОЈИЛА ЈЕ 3 МАРТА ЗАКОНИКО ПРЕДЛОГ ДА ХАВАЈСКА ОСТРВА УЉУ У СКЛОП С. А. Д. КАО ЊЕНА 49-А ДРЖАВА.

Двадесети јануар 1778 године. Сутрадан ујутру управили смо курс према копну. Усусрет нам је дошло више чунова препуних људима. Неки су се одмах осмелили и попусти се на брод. Иако сам раније много путовао, никад нисам видео урођенике који су били више изненађени од ових. Очи су им непрестано детеле с предмета на предмет. Њихови дивљи погледи и кретање јасно су показивали да је за њих све ново и необично, из чега се могло закључити да дотада ни један Европљанин није долазио на њихово остр-

во... Кољико острва има овај архипелаг, дознаће будући истраживачи. Ми смо видели пет. У част грофа Сендвича, целу групу острва назвао сам Сендвичким Острвима. Ово је одломак из бродског дневника енглеског истраживача капетана Кука, који је на свом трећем путовању открио Хаваје, групу вулканских острва у северном Пацифику. Међутим, изгледа да капетан Кук ипак није био први Европљанин који је стигао на Хавајска Острва. И данас се још чува једна енглеска поморска карта из 1687 године, прављена по некој

старој шпанској мапи, на којој је географски положај ових острва тачно забележен. Изгледа да је још средином XVI века шпански поморац Хуан Гајетано био на Хавајима. Поред тога, постоји предање да је 1528 године флота Алвара де Сааведре, такође шпанског поморца, претрпела бродолом у близини тих острва и да се од целе посаде спасао само он и његова се-

стра. Они су остали на Хавајским Острвима и тамо основали породице. Изгледа да је ово предање тачно, јер се и данас на острвима могу наћи трагови старих шпанских обичаја. Пелина коса Као просута зрна бердана, нижу се у северном Пацифику Хавајска Острва. Небо је над њима готово увек плаво и само понекад замрачено димом који се диже из вулкана. Међу њима највеће је Хавајско Острво, по коме је цео архипелаг касније добио своје име. Од многобројних острва настањено је свега осам: Хаваји, Мауји, Оаху, Кауаи, Молокаи, Ланаи, Ниихау и Кахоолаве. Острва су вулканског порекла. На њима има око четрдесет вулкана, од којих су неки још активни. Мауна Лоа, што значи "Велика Планина", највећи је вулкан на свету, али лава више не избија из њега. Из Мауна Кеа — Беле Планине — на чијем се врху преко целе године светлук сунцем обасјана снежна капа, и данас често избија дим, pepeo и усилана лава. Живи вулкан Килауеа био је, по старом веровању Хавајаца, обитавалиште страшне богиње Пеле. Кад он се она наљутила, из вулкана би покуљали дим и лава. Мала никад нису видели богињу, они су чврсто веровали да она постоји, јер је после сваке ерупције на врху вулкана било све више њене "косе", коју је она у бесу чупала с главе. Заиста, на многим хавајским вулканима могу да се нађу фице, стакласте нити које личе на дугу женску косу. Али, као и многе друге "тајне", научници су објаснили и тајну "Пелине косе". Њу није чупала наљућена Пела, већ је за време вулканских ерупција ветар носио ситне капи лаве и од њих "пао" нежне дуге нити.

као и сандалово дрво. Кад је у другој половини XIX века почело досељавање Португалца, Кинеза, Јапанаца и осталих на Хавајска Острва, на њима је било толико сандаловог дрвета да су им Кинези дали име "Острва сандалових шума". У време прве Кукове посете, на Хавајским Острвима биле су три потпуно одељене краљевине. Ускоро после тога умрло је краљ острва Хаваја. Њега је наследио Камехамеха, човек необичне снаге и одважности. Године 1792 посетио је Хаваје енглески морепловац Ванкувер и том приликом поконио краљу неколико оваца и говеда, којих на Хавајима дотле није било, а његови морнари израдили су му труп за један брод. Камехамеха је добивену стоку ставио под "табу", који је по његовом наређењу имао да траје десет година. Тако је на Хавајима почело да се развија сточарство. Камехамеха је довршио изградњу поклоњеног брода, а дванаест година доцније већ је имао своју малу трговачку и ратну флоту. Остали краљеви на Хавајским Острвима гледали су с презрењем на његове покушаје да постане сличан "белом варварима". Међутим, Камехамеха је и даље уводио "варварске" новине и наоружао своју војску ватреним оружјем. Његов напад изненадио је остале краљеве и поглавце; они

Република стаклара

Свет је велик, а у њему има много мајстора од заната. Међу њих спадају и стаклари са острва Мурана.

Мурано је острво у Јадранском Мору, око два километра далеко од Венеције. Ретко је у којем водичу поменуто острво, а још мање варошица која носи исто име. У њој живи око 4.000 становника, од којих се изванредан број бави поморством и рибарством. Мурано има Базилику, која је подигнута пре 700 година, и епископски двор, који је сада претворен у музеј. Тако данас.

Али, пре 600 година острво Мурано било је познато готово целом тадањем културном свету. У самом граду живело је 25.000 становника и сви су од реда били вешти стаклари, ненадмашни уметници у свом занату. У око 300 радионица, школа и фабрика за израду стакла врло је и дању и ноћу као у кошници. Неке вазе које су правили мурански стаклари биле су неколико пута скупље од злата.

Једном приликом, аустријски цар Максимилијан затражио је по велик зајам од херцога бургунског, али му је он одговорио да ће му дати зајам само под условом да му цар дадне у залог ствар исте вредности. Херцог је брзо добио одговор; цар му је послао у залог вазу од жутог стакла. То је била једина таква ваза коју су израдили мајстори из Му-

рана. Херцогу је то било довољно и дао је тражени зајам.

Острво Мурано припадало је Венецији, али је било као нека држава у држави — република стаклара. Та република имала је своје законе, а ковала је и свој новцац. Њоме је управљао врховни савет, који су бирали сви грађани у одређени дан у години. Штавише, Муранци су имали свога посланика у Венецији.

Кољико је била цењена вештина муранских мајстора-стаклара види се и по овом примеру. Сваки грађанин Мурана када би постао мајстор добијао је племство и његово се име уносило у "златну књигу" острва Мурана. Он је имао право да уда своју кћер и за најпознатијег и најстаријег мржачког племића. Али, све те повластице становници Мурана плаћали су прекупно — својом слободом. Они су личили на птице у златном кавезу. Њихова вештина била је државна тајна и због тога су били заточени на свом острву за цео живот. Они нису смели с њега да оду; ту су морали да умру. Над сваком мајстором бдела је тајна полиција и тешко је који могао да умукне са острва.

Неколико законских прописа Млетачке Републике најбоље показују какав је био положај тих мајстора.

Ако неки радник или мајстор пренео своју вештину из Венеције у друго место, а

на штету републике, онда ће му бити наређено да се врати. Ако се не би покорио наређењу, онда ће лица која су му најближа бити бачена у таминицу. Ако и поред тога остане упоран и не врати се, за њим ће бити послат човек да га убије.

Ти прописи спровођени су у дело и ево једног примера како су извршавани.

Средином XVI века, на острву Мурану радио је и познати мајстор Анђело Беровијеро, који је израђивао дивне пехаре у боји. Рецепт за добијање стакла разних боја мајстор је записивао у једну књигу, која је била повезана у кожу. Једног дана, његов помоћник Борђо Балерини украо је ту књигу и преписао тајне рецепте. После тога, једне ноћи док је беснела бура, он је побегао са острва. Одмах су за њим послате уколде. Две године уколде су тражиле Борђо Балерина и најзад га пронашли у неком немачком градићу, где је био отворно радионицу за израду стакла. Једне ноћи "неко" је завапио Балерини радионицу, која је изгорела до темеља, а његов леш нађен је с ножем у срцу.

Но, и поред тих стројних мера, понеки Муранци успели су да избегну освету републике и да се лепо снаје у туђини, где је пренео своје знање.

Дела муранских стаклара пример су ретке мајсторске уметности. Они су од провидних листића стакла израђивали украсе у облику руже, аждаје, крила итд. и тиме украшавали вазе и пехаре. За тај посао требало је много стрпљења и вештине, јер су се листићи брзо хладили и морали поново да се загревају. Због тога су радници стајали вечито уз ужаленог пса. Није било животиње у чијем облику мурански мајстори нису израђивали своје пехаре и бокале, а вазе су правили у облику галија са веслима, једрица и људима. Највећа њихова тајна била је филигран од стакла. Али, они су били прави мајстори и у шарању стакла. Данас готово нема музеја у свету у коме се не налази понеки скупочени производ муранских стаклара.

ским Острвима готово више није било неписмених. Због географског положаја Хавајских Острва и њиховог богатства у шумама, Хавајци нису оставили да сами живе и да се несметано развијају у својој земљи. Свака промена на престолу пружала је могућност повећавања америчког или енглеског утицаја. После Камехамехе I, Хавајским Острвима владало је још седам краљева. Сваки од њих био је све слабији и све више зависан од државе која га је подржавала. Претпоследњи владар, Калакауа, изазвао је велико незадовољство својим покушајима да заведе апсолутизам и да постане господар свих острва у Пацифику. Његова наследница Лили Уоколани, после многих нереди и унутрашњих борби, била је принуђена да се одрекне престола. Хаваји су прво постали република, а марта 1897 године, једним уговором потписаним у Вашингтону, америчка територија којом управља гувернер. Актом од 3 марта ове године, Хавајска Острва постала су савезна држава САД.

није латинског порекла, већ тевтонског, а у романске језике дошла је много касније. Тевтонска реч "лот" некад је означавала разне предмете као што су диск, комад дрвета, обојени каменчић и слично који су се бацили или извадили у случају спора између две личности. Нарме, Тевтонци су веровали да ће од два противника "лот" извући онај који је у праву.

... МАМУТ Ниједна од изумрлих животиња није иза себе оставила толико трагова као мамут. У Сибиру и Аљасци нађени су у земљи потпуно очувани примерци те врсте животиња. Кад су у Сибиру први пут откопали мамути, Сибирци су веровали да су они били нека врста динозавских мишева који су живели у земљи. Због тога су им и дали име "мамут", што значи "мишеви из земље".

... ЈАМАЈКА Острво Јамајку открио је Колумбо 1494 године и назвао је Сантјаго. Међутим, ово име није се задржало и острво се данас зове Јамајка. Име је индиског порекла и долази од речи "јајмака", што значи "острво на коме има извора".

Варо су
имени?...

... ИНДИЈА Индију, пространо подручје на коме живе многа индиска племена, њени становници називали су некад "Бхарата-Варша". То име потиче из санскритског језика и означава земљу која припада Бхарати, како се звао стари индиски легендарни владар. Данашње име Индије потиче од санскритске речи "синдху", што значи река. Овим именом називали су Персијанци цело полуострво због реке Ганг. Касније су то име примили и Грци и реч "синдху" изменили у Индија.

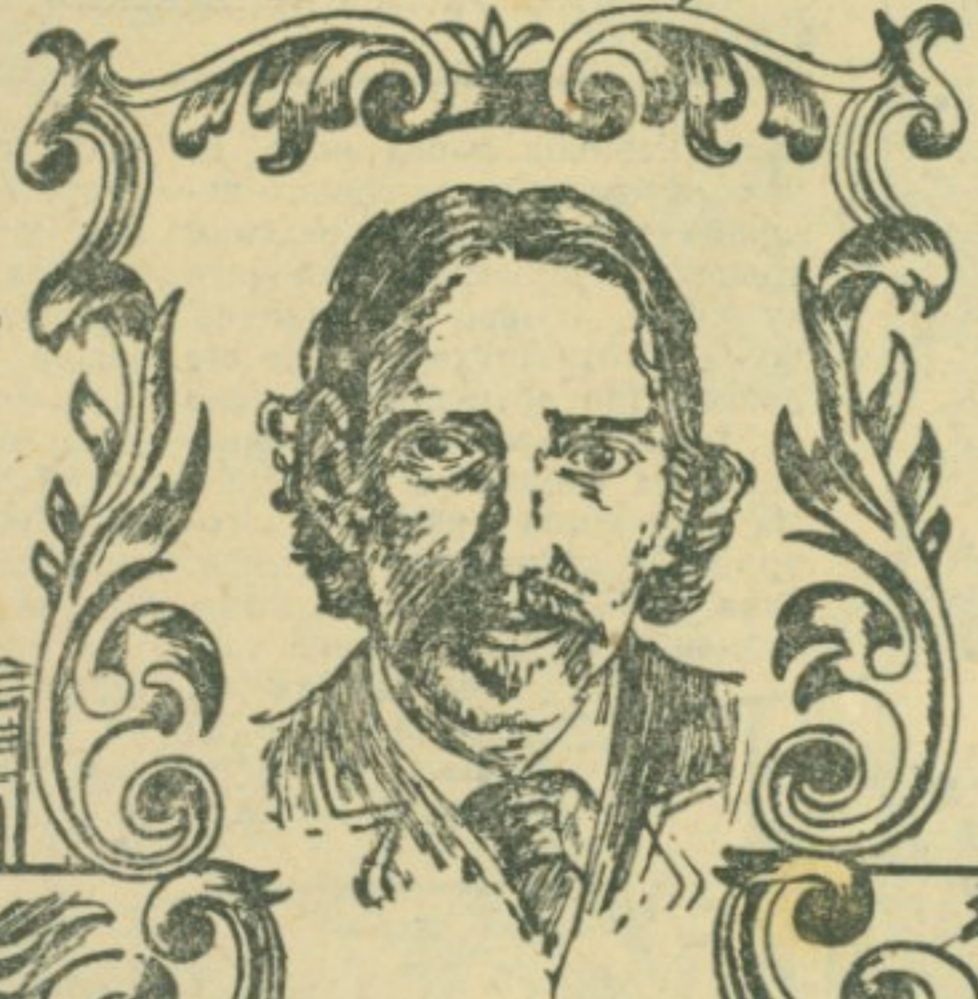
... МИСИСИПИ Мисисипи, најдужа река на свету, има старо индијанско име које је постало од две речи: "маесин" и "сипу", што на нашем језику значи "река богата рибом".

... ЛУТРИЈА Данашња реч лутрија поста да је од италијанске речи "лото", која означава "игру на срећу". Међутим, реч "лото"

Роберт Луис Стивенсон

ПИСАЦ

„ОСТРВА С БЛАГОМ“

нега и лечење — ни су могли да отклоне од њега опаку болест — туберкулозу. То је била болест која је већ одавно харала у породици Стивенсонових.

Кад је Луис мало неодрастао, његов отац, који је био инжењер-градитељ септионика, водно га је са собом дуж дивљих шкотских обала. Са ових путовања Луис ће дошнје присти за своје приче описе таласа, бура и бродолома.

кад неће постати добар писан. Наравно, преварио се.

Ни стари Стивенсон није гледао благонаклоно на ову страст свога сина. Он није имао ништа против тога да се Луис, о-нако узгред, бави и књижев-ношћу, али да све друго занемари... то никако није могао да одобри. Кад је видео да његов син никад неће постати инжењер, променио је одлуку и уписао га на правни факултет.

Младић се повиновао родитељској вољи и вредно се бацио на учење. Али, опака болест, која је била само залечена, опет се јавила. Клима његовог завичаја погодвала је ширењу болести, па га родитељи шаљу на сунчану Азуруну Обалу. Ово је био почетак ње-

Миллиони дечака широм света прочитали су дивно дело Роберта Луиса Стивенсона „Острво с благом“, али мало коме је од њих познат живот самог писца, који је потресан као какав роман. Неки од Стивенсонових биографа добро је рекао да је његов живот лично на борбу трошне мале барке против наоружаног гусарског брода. Још као нејак дечак, он је морао да се носи с тешком плућном болешћу. Изгледало је да му је суђено да цео свој век проведе на болесничком кревету. Али, он је снагом свога духа надјачао опаку болку и оставио трајан спомен — дивне странице својих дела које и данас радо читају и стари и млади.

гови вршњаци радовали првом енергију, он је змију проводио у кревету, играјући се оловним војничким и цртајући географске карте које су представљале далека, стварна и измишљена, острва. Гледајући кроз прозор, он је жељно чекао да наиђе његов пријатељ стари Лири, улични фењерија, који је тако лепо знао да прича. Биле су то приче о далеким путовањима и чудним доживљајима. Дечак их је просто гутао, а увече, у свом кревету, покушавао је да измишља сличне приче, у које би се укљивљавао као да су то догађаји који су се стварно десили.

Над болешљивим дечаком са стрепљом су бдели његови родитељи. Али, никаква сила на свету — ни новац, ни усрдна

вогов бежања испред болести, које ће трајати пуних двадесет година и за које ће време бледувањем бегунац прећи више од тридесет хиљада километара.

Невесело детињство
Мали Луис био је слабакчи, болешљиво дете. Док су се ње

Први књижевни успеси и одласак од куће

Правник — по очевој вољи

Отац се надао да ће и његов син постати једног дана инжењер. Међутим, дечак није показивао много љубави за учење. Он је често бежао из школе и тумарао улицама Единбурга, највише посматрајући градску живот и врелу, као да је хтео да надокнади оне дуге године дежања. Већ тада, на састанцима ђачке дружине, он је читао своје прве књижевне саставе. Кад их је дошнје на универзитету показао свом професору књижевности, овај му је прорекао да од њега ни-

У међувремену, Луис је завршио студије и почео да ради као адвокатски приправник, али књижевни рад ни за тренутак није занемарио. Најугледнији књижевни часописи тога доба почињу да доносе његове есеје и име Роберта Луиса Стивенсона постаје познато и ван његовог родног места. Отац је, наравно, био поносан на успех свога сина и није му више замерао за његов рад на књижевности. Али, млади Луис неће дуго остати у родитељској кући.

Прихвативши Дарвиново учење и, за оно доба револуци-

оним, Волтерове идеје, он је све чешће доказно у сукоб с оцем. У кући Стивенсонових све чешће су се водиле жучне преширке. Живот је постао не-подношљив, па је младић неко-лико дана покупио оно мало својих ствари и пошао у свет. У пратњи једног друга, Луис је опловно све обале Европе, а јашући на магарцу прокрстарио је све француске планине. Био је то плодан период његова живота. Свако путовање давало му је обиље материјала за неку нову књигу. За вре-ме тих лутања упознао се с једном младом Американком — својом будућом женом. Венчали су се и поред родитељског противљења и неко време живели у једном напушеном руднику сребра.

број страна. Лекарима су му наредили да лежи у потпуно мрачној соби. Послушао их је, али је и тада, у мраку, шкринао по једном огромном табакеру хартије. Тако су настали стихови „Песничка башта дечета“, инспирисани причама старог Лирија, уличног фењерије.

Последње путовање
Ишчупавши се и овога пута из канца смрти, Луис је 1887 године кренуо са целом породицом на пут морем — да више никад не види родни крај. Њујорк, Калифорнија, Хаваји, Маркиска Острва, Тахити, Самоа — то су етапе његовог путовања. Ту, на Самоу, он је нашао истинско благо. На једном брдашћу увек обасјаном сунцем, сазидао је кућицу у којој је, окружен својим најближим, писао и радио. Тих неколико година проведених на далеком острву биле су најсрећније доба Стивенсонова живота.

Али, смрт је једног дана ипак дошла да покоси овог неустрашивог борца. Окружен својом породицом и пријатељима који су дошли чак из Шкотске да га обиђу, Стивенсон је изненада умро — од срчане капи. Било му је тада 46 година.

Носећи на раменима ковчег с његовим телом, смењивали су се пријатељи из Шкотске и становници острва, који су Стивенсона просто обожавали. Мала хумка на врху брежуљка на коме се дизала његова кућа обележава његово последње пребивалиште.

Ретка факирска вештина

Факири и њихове вештине не занимају само широк слојеве људи, него у све већој мери интересују и научнике. Нихови подвизи су такви и толико необични да постоје посебни научни заводи који проучавају те појаве. Тако, на пример, при универзитету Јени у Њу Ховну постоји један такав завод, коме је циљ, као и другима, да проучава те појаве и утврди да ли би оне могле да се користе у медицини.

Факири изводе разне вештине. Тако једни, на пример, могу да стоје веома дуго на једној пози, а поглед за све то време упиру у врело и сјајно сунце. Други виси о-

индиског махараџе зашнени у цак и заздан у једну маку просторију неки факир, који је пре тога успео да помоћу своје воље дође у такозвано беживотно стање. Махараџа није веровао да ће факир то издржати и поставио је око зазданог места стражу која се смењивала. Сва врата која су водила у просторије где је факир био заздан била су запечаћена.

Прошло је пуних шест недеља и факир је извађен из тог чудног „гроба“. Комисија која је присуствовала буђењу факира наша је све печате и просторију у реду. Факир је био у завичаној врели. Пошто су отворили цак, видели су факира у згрченом положају.

бешени за ноге и у том положају остају дуже или краће време, итд.итд. Али, међу најинтересантније факирске вештине спада она када се факир сасвим умртви, дозволи да га сахране и после тога опет „оживи“. Истина, ретки су факири који се баве овом вештином, али их има. По мишљењу неких стручњака, они то постижу концентрацијом воље којом утичу на вегетативни систем који управља радом унутарњих органа. Помоћу своје воље они смањују јачину физиолошких функција и долазе у стање које унеколико потсећа на зински сан животиња.

Овде ћемо навести један пример тога умртвљавања које су многи гледаоци забележили, а има их више. Тако се прича да је у двору једног

Тело му је било потпуно хладно. Присутни лекар утврдио је да му срце куца врло лагано; свега петнаест откуцања у једној минути. Дисање је било успорено; сваког минута један дисај. Слута факир који је такође био присутан прелио је факиру главу топлом водом, а на теме ставио вруће тесто. Пошто је отстрано восак којим су били запушени нос и уши факира, он је отворио факиру уста и извукао језик у нормалан положај. Очне кашке премазао је машију и после кратког времена факир је почео да отвара очи, да опружа тело, да шири усне шупљине, а кожа је почела да добија обичан изглед. Кроз кратко време факир је погледао присутне и рекао махараџи: „Верујеш ли ми сада?“

Пони Шетланда

Међу многобројним животињама у великим широким, ретко је која тако омиљена као пони. Ове коњиће, који по свом расту и изгледу потсећају на онећег пса, воле нарочито деца. Има их разних врста, али је од свих најмањи и најомиљенији пони са Шетланда.

Од стотину Шетландских Острва, свега је 23 насељено. О њихове стране хриди вечно се разбијају таласи Атланског Океана и Северног Мора. Морска вода, која се увлачи у дубину острва, натала сољу мршаву земљу, па није никакво чудо што она даје само патуљасто растиње. А као са биљем, тако је и са животињама. Слаба исхрана и сурова клима за-

не могу подмирити слабе жетве овса, јечма и кромпира са свега једне шестине земље, јер је остали део неплодан. Жене се баве примитивним ткањем које веног „таида“, који се добија од вуле патуљастих оваца. Њихове тканине надалеко су познате по својој лепоти и издржљивости. После тканина, пони представљају други важан извор прихода становништва овог архипелага.

Гледајући их онако мале, нико не би помислио да су они тако јаки. Снажан човек може прилично лако да подигне са земље једног јонија. Али, тај исти шетландски пони могао би да носи на леђима пуних 25 километара не само тога човека, већ и њега и његову жену.

Због толике своје снаге, ови коњићи одувек су били јако тражени за рад у рудницима. Они су били нарочито погодни због својих кратких ногу, јер су — вукући вагонете са рудом — могли лако да пролазе ниским, узаним подземним ходницима, што други коњи не би могли. Ту их добро хране и негују, али су осуђени да никад више не изиђу на светлост дана, као што то, уосталом, бива и са другим животињама које се употребљавају за рудничку дубинску вучу. Међутим, откако је механизација узела маха, пони се све мање слушају у рударска окна. Због тога им је цена пала, па се мање и гаје. Сада их има само на севернијим Шетландским Острвима, где преко целе године живе у потпуној слободи. Слабо хранени преко лета, они у току зиме добијају за оброк само по један мали нарамак сламе, а једу и алге које су таласи избацили на обалу за време бура.

оставиле су раширене свега живог на овим острвима, па и шетландских коња. Али, с друге стране, ове прилике као да су их обдарили необичном снагом и издржљивошћу.

Становници овог дела Велике Британије баве се прибрежним риболовом да би допунили своју исхрану, коју им

Антологија чуда

ПИСМО НАПИСАНО МАСТИЛОМ СТАРИМ 1700 ГОДИНА

Хамфри Деви (1778-1829), познати британски хемичар, упутио је једном приликом Краљевском научном дру-

штву писмо написано мастилом старим 1700 година. Деви је пронашао то мастило у ископинама старог града Помпеје.

„БРЗА БРЗИНА“

Ц. Холанд, жена-одгајивач памука из Ветерфорда, у Тексасу, успела је да за један дан од зрелог памука који је још био на стабљини изради себи убрус. Она је рано ујутру обрала памук, затим га очистила од чаура, изгребенала, испрала и до вечер изаткала један велики убрус.

ТАЈНА ЗАМКА КОДОР

У замку Кодор, у Шкотској, у коме је, према предању, 1040 године Магбет убио краља Дункана, налази се камен на коме је у дуборезу израбена фигура лисице која пуши дугу. Испод тога урезана је 1510 година, датум кад је та фигура израбена. Овај мали рад у дуборезу права је тајна за научнике, јер је познато да је дуган донео у Енглеску Волтер Реали тек

1585 године — седамдесет и пет година касније од датума урезаног на камину.

ЧОВЕК БЕЗ „НЕПРИЈАТЕЉА“

Рамон Марија Нарваз (1800 — 1868), министар-претседник Шпаније, био је познат као веома суров човек. Он је угушио три побуне и том приликом потписао 35.000 смртних пресуда. Кад је био на смрти, свештеник, који се налазио поред његове постеље, упутио му је уобичајене речи: „Опрости и својим непријатељима“. „Непријатељима?“, одговорио му је Нарваз. Ја немам непријатеља, јер сам их све поубијао!

ВИСЕЋИ МОСТ — ДЕЛО ЈЕДНОГ ЧОВЕКА

У малом месту Анчети, у Италији, подигнут је преко реке Арно гвоздени висићи мост дуг преко сто метара. Тај мост саградио је без ичије помоћи скелација Гвидо Бартолони. Он је саку-

плао и куповао гвоздене делове, сам је поставио бетонске стубове с обе стране реке и сам склопио целу гвоздenu конструкцију. Мост је саградио за непуне три године.

Са свих СТРАНА

СТАРОСТ ДРЕВЕЋА

Старост дрвећа није увек лако утврдити како се мисли, јер су стара стабла обично шупља или трула, али је стручњацима ипак успело да одреде колику

старост може да доживи поједино дрво. Извесно дрвеће у Европи може да доживи по прилици ову старост: бреза 120 година, граб и јаблан 150, јела, бор и смрека 300 до 500, ариш и брест 500, јавор 600, буква 600 до 1000, липа 800 до 1000, храст 1500, пихтоми кестен 2000 до 3000, чемпрес и платан 3000, тиса 4000 година итд.

ТЕЖАК УСЛОВ

Данас скок у даљину или преко препона претставља модерну врсту спорта. Али, те игре упражњавају и примитивни народи некад као забаву, а некад и због других узрока. Око језера Викторије у

Африци живи племе Ватуси чији су чланови познати као изванредни скакачи. Они могу из кратког, али снажног залета да прескоче без тешкоћа препону високу до два и по метра. Занимљиво је да се младаци овога племена не могу да ожепе ако нису способни да прескоче препону у висини њиховог тела и то с места и без залета.

ТВОРИЛО

Творило је једна врста старог калупа за сирење који се употребљава на бачијама. Станарица или планинка, жена која борави на испашама са чобанима, обично

усири по сирац у јуну, па га метне у творило и ту стоји до близу половине ула. Сам калуп или творило начине чобани од липове коре. Они најпре огуде с липе или с липића кору широку два до три прста, савију је у круг, сажују и тако начине колут колики ће сирац бити.

КУКАВИЦА СЕ СЕЛИ САМА

Познато је да се птице селице, када дође за то време, селе у јатима у топлије крајеве. Али, од тога има изузетака, наиме не селе се све у јатима. Млада кукавица која се излегла неколико месеци пре сељења никад није видела своју мајку, јер кукавице подмећу јаја под друге птице да је оне излегу. Она не зна да ће после то-

плих летњих дана доћи хладна јесен и зима, па ипак она инстинктивно у августу крене у топле крајеве. Међутим, најзанимљивије је да се она на тај далеки пут креће сама — без друштва. Лети преко непознатих земаља и мора које никад није видела и најзад стигне у Африку, камо су ишли и њени преци.

Да ли знате?

РУЖИЧАСТА ДЕТЕЛИНА — СРЕДСТВО ЗА ИСКРАНУ ЗЕМЉИШТА

После седам година испитивања, утврђено је да је ружичаста детелина одлично средство за побољшање квалитета земљишта. Увезена из Турске 1944 године, она се сада сеје на многим зимским пањацима у Калифорнији. Ружичаста детелина добро успева и на понојној земљи, која је иначе непогодна за пашњаке, и после неколико година потпуно истисне већину штетних летњих корова. Као и друге сочне махунасте биљке, ова детелина храни земљу нитрогеном. Због тога је трава за пашу која се посеје после ње много боља и обилнија.

"БРОД-ТЕРМОС"

За пренос сумпора од једне фабрике сумпора до фабрике сумпорне киселине, које се налазе на супротним обалама једног језера у САД, израђен је брод који може да прими хиљаду тона истопљеног сумпора, са температуром од 150 степени (испод 120 степени сумпор је жуто чврсто тело). Резервоар сумпора је обложен масом од стаклених влакана, тако да се за време пута одржава стална температура и пре истовара не треба га поново загревати.

НАЈВЕЋА ПОЗНАТА ПТИЦА

У наслагама у Непади, у САД, нађена је кост крила једне птице која је идентификована као врста орла који је живео пре неколико десетина хиљада година. Пажњу научника привукла је нарочито величина те кости, јер се показало да припада највећој досад познатој птици, која је названа тераторнис инкредибилис. Распон крила износио је око пет метара.

ПЛАСТИЧНИ ЛЕД

Од пластичних материја данас се праве разне ствари. Тако је у последње време пуштен у продају такзвани „пластични лед“. Тај „лед“ продаје се у тубама сличним онима у којима се налази паста за зубе. Он може да се моделира и лије у калупе, а необично је

постојан на разним температурама које не прелазе 350 степени Целзијусових. Од овог „пластичног леда“ могу се израдити све врсте украсних и других предмета.

ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА ПОКРЕЋЕ СРЦЕ

Доктор Пол Зол са Харвардске медицинске школе изумео је специјалну машину која проводи електричну струју кроз плућа и срце болесника у циљу њиховог поновног оживљавања у случајевима обамрлости. Наводи се случај једног болесника чије је срце кучало под утицајем струје непрекидно пет дана и ноћи. У првом периоду од 52 часа није забележен ниједан природни откуцај срца или покрет плућа.

Машина је добила име „Тиратрон стимулатор“. Велика је као радио-апарат, а електрични таласи које производи могу по жељи да варирају у дужини, јачини и времену. Провођење струје кроз тело постиже се са две хиподермичке игле, које се забављају у грудни болесника на две различите стране грудног коша.

СТАТИСТИКА ПРОНАЛАЗАКА

Резултати једне статистике показују да у Америци проналазачка мисао назадује. Она је била на врхунцу 1921 године, кад је на 10.000 становника било пријављено девет патената. Отада тај број стално опада. Године 1950 пријављено је само 4,5 патента, према 5,5 у 1900 години.

ПАТОН-48 — НАЈНОВИЈИ АМЕРИЧКИ ТЕНК

Тенк Патон-48 претставља најмодернији амерички тенк средњег калибра. Дови до трупа и купола наливени су из једног комада метала. Ти делови елипсоидне су облика, тако да их гранате много теже пробијају, а, сем тога, омогућују посади бољу видљивост. Тенк лако прелазу воду дубоку до 1,80 метар, зид висок један метар и ров широк 2,5 метра. Тенк може да се пење уз стрмину и да иде цик-цак.

ДО ПОСЛЕДЊЕ ТРУНКЕ

Једна нова муштикала задовољава у исто време и захтеве медицинске и економије. Благодарни њој, пушач може да попуши цигарету до последње трунке дувана. Један мали уређај потискује стално дувани напред, тако да жар цигарете остаје увек изван муштикле, до год у цигарети има и мрвине дувана. Папирни омот цигарете стоји укљештен између крунице муштикле и једне мале купасте плочице.

ЕЛЕКТРИЧНИ АПАРАТ ЗА БРИЈАЊЕ СА БАТЕРИЈОМ

Познато је да постоје електрични апарати за бријање који се укључе у шалтер. Али, појавно се и нов електрични апарат који се не прикочава за струју у стану, него је добио из мале акумулаторске батерије. Ту батерију држи онај који се брије у једној руци и с једне њене стране налази се огледало, па може видети како се брије. У случају потребе, овај апарат може се прикочити и на аутомобилски акумулатор.

БАЧАЦ ПЛАМЕНА ЗА УНИШТАВАЊЕ КОРОВА

Познато је да разни коров наноси велике штете жити и културним биљкама, па се за његово уништавање употребљавају разна средства. У последње време у ту сврху искористила се и нарочито бачац пламена. Он може бити великих димензија, као што је то случај у Америци, где се употребљава на плантажама памука и кукуруза. Међутим, у Француској се употребљавају мали, ручни модели тих апарата, и то не само за уништавање корова. Тако се ови мали бачаци пламена употребљавају за уништавање пољских мишева у рупама, за плењење леја, за уништавање маховине на зидовима и стаблима, за спаљивање суве коровне траве итд. Овај мали модел бачаца пламена пољопривредник носи на дејима. Он избацује пламен који има температуру од 1100 до 1500 Целзијусових степени, а за један час троши 3 до 4 литра петролеума.

Јестели већ чули да...

... жирафе су плашљиве и опрезне животиње. Кад се одмарају у хладу, постављају нарочите стражаре. Али, мала плашљива, жирафа је изванредно јака, нарочито кад се брани од напада. Једним ударцем ноге жирафа може да одбори чак и лав.

... ванила има веома пријатан мирис, али уопште нема укуса.

... један хектар букове шуме „попије“ у току лета до 3.600.000 литара воде.

... Кинези деле дан за дванаест једнаких делова. Један њихов час траје колико наша два.

... на земљи има око 2300 разних биљака. Од тога броја 1140 употребљавају се за справљање лекова, 283 дају плодове или семе којима се храни човек, 104 имају корење које нам служи за исхрану, од 20 се прави шећер или слатки сокови, из 30 се цеде разна уља, 8 дају волак, од 70 се добијају разне сировине за боје, итд.

... иако су народи Старог века били вешти поморци, сидро за бродове пронађено је тек 578 године пре наше ере.

... у америчким водама живи риба доргер, која нема пераја и због тога не може да плива. Риба се креће кратким трзајима тела који личе на мале скокове.

... код пужа голача чуло мириса није смештено на једном месту. Пуж голач осећа мирисе целом површином тела.

... пре педесет година, највећа брзина коју је могао да постигне аутомобил износила је 25 километара на час.

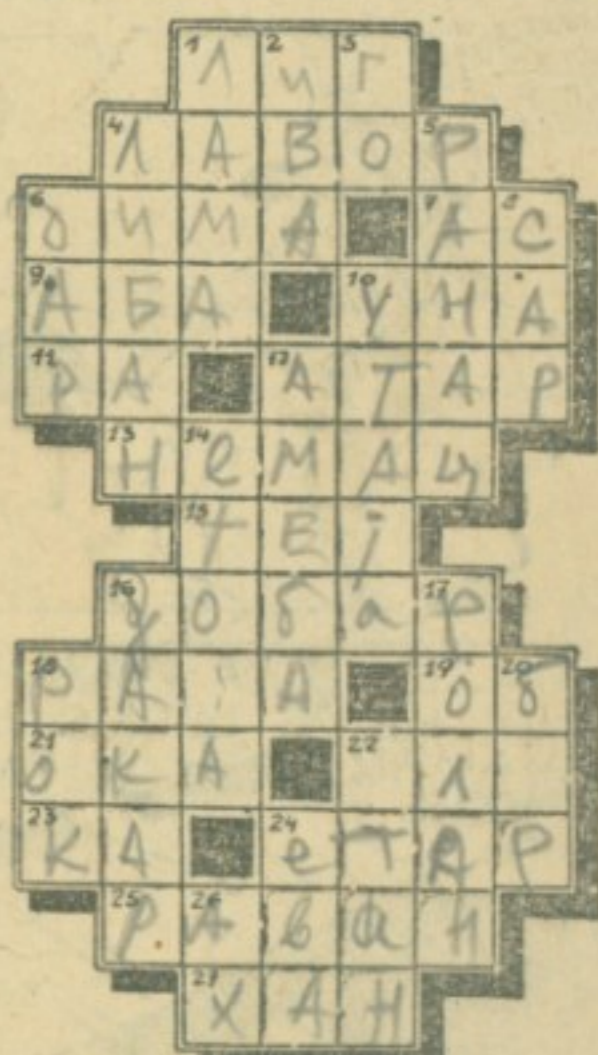
... једна од најмањих риба на свету је „папдака пигмеја“, која је дуга свега један сантиметар.

... 280 ивице ера радили су пуних седам година да би утврдили тачну дужину једног десиметра.

Водоравно: 1) река у Санцаку; 2) посуда за умивање; 3) француски књижевник; 4) држава на Блиском Истоку; 5) торба која се носи на леђима; 6) поклон; 7) област на граници Француске и Немачке; 8) врста краје; 9) једнолични организам; 10) језеро у Југозападној Африци; 11) град на западној обали Африке; 12) француски књижевник; 13) одређено време за предузимање неке радње; 14) средњовековни црвених десетак; 15) хемиско органско једињење; 16) женско име; 17) иницијали писца романа „У регистратури“.

Усправно: 1) товарна животиња у Јужној Америци; 2) мушко име; 3) лука у Норвешкој; 4) држава на Блиском Истоку; 5) торба која се носи на леђима; 6) поклон; 7) област на граници Француске и Немачке; 8) врста краје; 9) једнолични организам; 10) језеро у Југозападној Африци; 11) град на западној обали Африке; 12) француски књижевник; 13) одређено време за предузимање неке радње; 14) средњовековни црвених десетак; 15) хемиско органско једињење; 16) женско име; 17) иницијали писца романа „У регистратури“.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

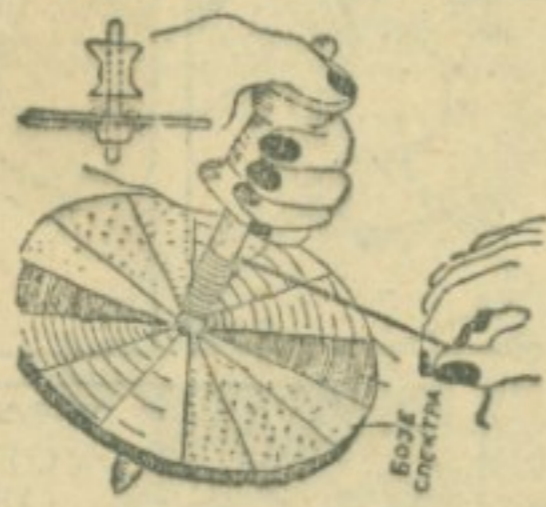
Водоравно: 1) Б(орисав) С(танковић); 2) сума; 3) сирена; 4) малаарија; 5) ала; 6) сок; 7) К(умичић) Е(уген); 8) ел; 9) во; 10) пилапа; 11) рива; 12) пилари; 13) ко; 14) ар; 15) Ра; 16) ура; 17) Рем; 18) домовина; 19) ковина; 20) рата; 21) на.

Усправно: 1) бура; 2) смер; 3) сила; 4) анис; 5) салеп; 6) Ајова; 7) мак; 8) ако; 9) елиса; 10) ЈАвар; 11) Ири; 12) нар; 13) порок; 14) Ирена; 15) куз; 16) ама; 17) Амор; 18) Рина; 19) ован; 20) бата.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЊУТНОВА ЧИГРА

Сви знамо да је сунчева, или бела, светлост састављена од седам основних боја: љубичасте, индиго, плаве, зелене, жуте, наранџасте и црвене. Све ове боје могу се добити ако се један зрак растави помоћу

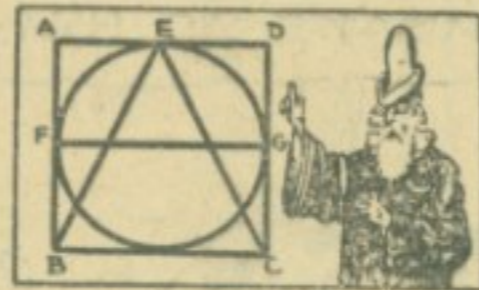
стаклене призме. Обрнуто, ако се врти један круг подељен на делове који су обојени бојама спектра, добија се бела боја. Овај физички оглед носи назив Њутнова чигра, јер је тај научник први направио ово откриће.

Да бисте конструисали чигру чије ће вам кружење поновити овај оглед, изрежите од дебелог картона, још боље од шперплоче, круг чији је пречник од 10—12 см. Поделите га у 14, 21 или 28 поља и обојите их бојама спектра, оним редом као што су горе

набројане. Кроз центар провучите осовину, на коју ћете, све до круга, намотати канап, а на врху наместити калем. Једном руком држите калем, а другом вучите нагло конач и круг ће се обрнути око осовине. Том приликом нећете више видети одвојене боје спектра, него једну једину — белу. С доње стране причврстите на круг половину калема, да вам не би спао са осовине.

ЧАРОВНИ ЦРТЕЖ

Нацртајте квадрат ABCD. Означите тачке EFG на средини стране AD, AB,

DC. Нацртајте внутрашњи круг и линије EB, EC, FC. На тај начин нацртали сте чаробну слику која вам даје:

1. четири основне геометриске фигуре: квадрат, правоугаоник, круг и троугао.

2. три најважније линије за изучавање круга: пречник FG, полупречник, половину круга и тангенте.

ПРИРОДНИ РЕФЛЕКТОР

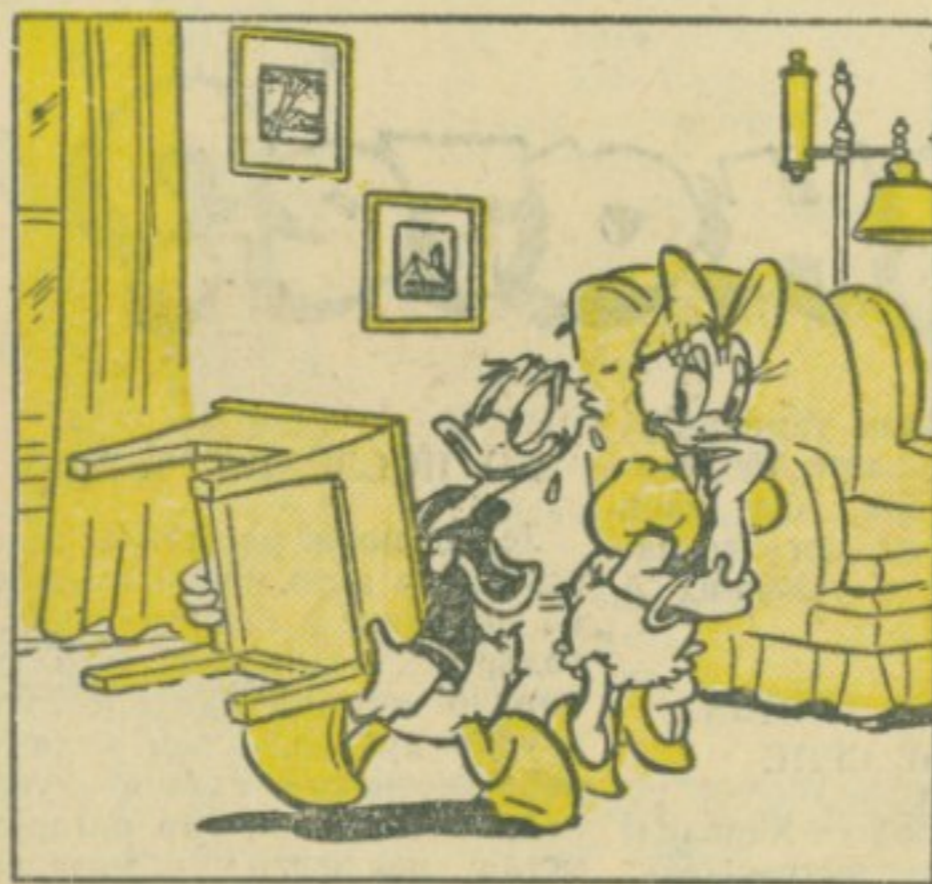
Сигурно сте приметили на анду зрак сунца који долази у мрачну собу кроз мали отвор на капку. Међутим, ако ухватите овај зрак на огледало потопљено у суд с водом, нећете добити само белу светлост, него диван сунчани спектар, састављен од ових боја: љубичасте, индиго, плаве, зелене, жуте, наранџасте и црвене. Огледало је нагнуто према површини воде отприлике за 60 степени, што ће одредити тражењем. Сунчани спектар, који изгледа да је створен помоћу огромне кристалне призме, може се добити и на белом чаршаву разпетом на зиду. Ако покренете воду у лавору, покренуће се и спектар. Овај оглед по ефекту не заостаје за рефлектором у позоришту и, ако неко од ва-

ших посматрача игра балет, можете себи и другима приредити велико задовољство осветљавајући га својим „рефлектором“.

ПАЈА ПАТАК

СТОЧИК ПРЕМСТИ ОНАМО!... РАЗУМЕМ!

... А ФОТЕЉУ ПРЕНЕСИ У САЛОН, ПОРЕД КАМИНА!

ОВО ЂЕМО ДА СНЕДЕМО У ПРЕТСОБЈЕ...!

... А КЛАВИР ЂЕШ ДА ОДГУРАШ ДО ОНОГА ЗИДА...!

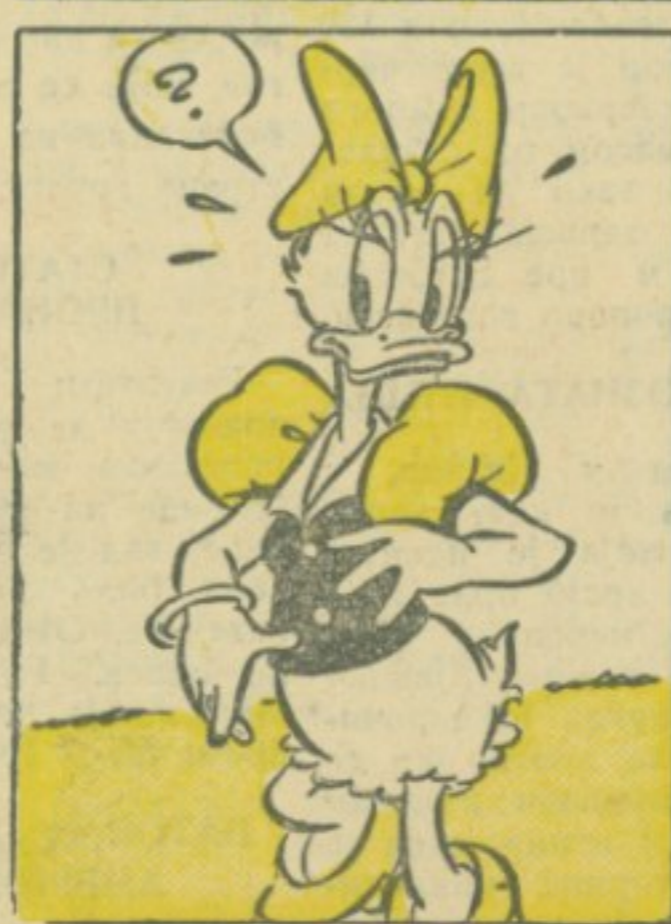
... ДА БИСМО ОВДЕ МОГЛИ ДА НАМЕСТИМО ОРМАН ЗА КЊИГЕ!

Е, ХВАЛА ТИ, ПАЈО! БАШ СИ ЗЛАТАН ШТО СИ МИ ПОМОГАО! АКО... (УФФ) НЕМА... (УХХ) НА ЧЕМУ!

НЕ ЗНАМ НИ САМА ЗАШТО САМ ДРВЕКЕ ЗАСАДИЛА С ОНЕ СТРАНЕ...!

ПАЈО, КАКО БИ БИЛО...?

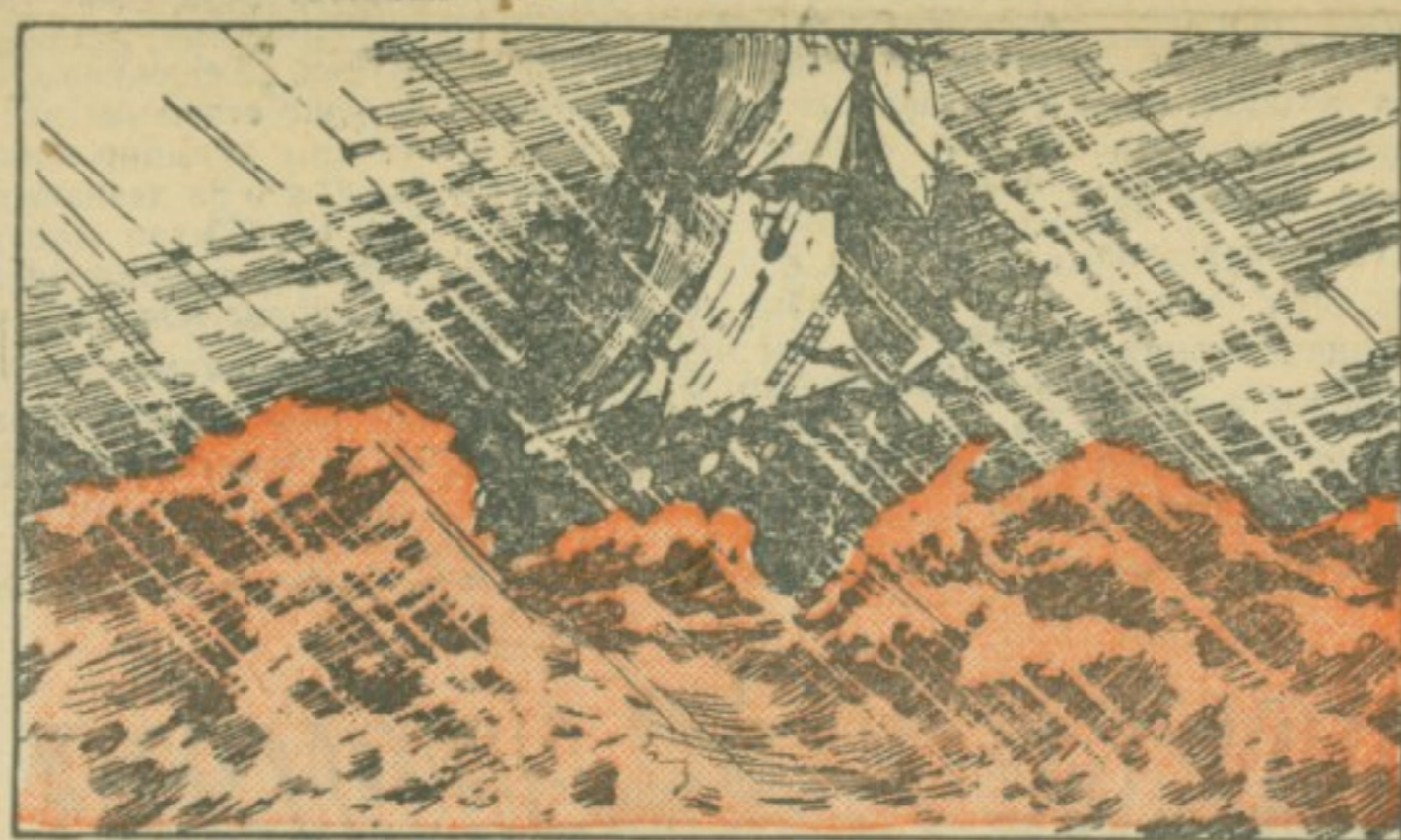

... ГДЕ ЈЕ САД ОДЈЕДНОМ НЕСТАО?

ПУСТОЛОВИНЕ МАЛОГА ЦОНИЈА,

МОРНАРА ТОМА ТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ ЛИНА

„МОРСКА ЛАСТА“ ХИТРО СЕЧЕ МИРНУ ПОВРШИНУ МОРА. ОКО БРОДА ПЛИВА ЧИТАВО КРДО КИТОВА. У ТРЕНУТКУ КАД МОРНАР ТОМ ОБЈАШЊАВА ЦОНИЈУ ДА НЕ ВЕРУЈЕ У ПРИЧЕ МОРНАРА О СУДАРУ БРОДА И „СПАВАЈУБЕГ“ КИТА, БРОД СЕ СТРАХОВИТО ЗАТРЕСАО И ЦОНИЈЕ ПАО У МОРЕ. ШАНГ ЛИН ОКАЧЕ ЗА ЊИМ И СПАСАВА ГА. ДИЖЕ СЕ БУРА.

ЉУДИ, ПРОКРЕТАРИО САМ СЕДАМ МОРА И ПЛОВИО ЧЕТРАДЕСЕТ ГОДИНА АЛИ ОВАКВУ БУРВУ НИСАМ ДОЖИВЕО.

СТАРА ИЗРЕКА КАЖЕ „И КАД ТОНЕШ, И КАД МИСЛИШ, ДА ТИ СПАСА НЕМА, ТИ И ОНДА МАХНИ РУКАМА ОБЕМА!“

СОС НЕКА ЈАХТА ЈЕ У ОПАСНОСТИ ПРОПУШТА ВОДУ, А КРМА ЈОЈ ЈЕ СЛОМЉЕНА!

УПАМТИТЕ „СМРТ И СУНЦЕ НЕ ТРЕБА ЧЕКАТИ, ОНИ САМИ ДОЂУ“

ПОГЛЕ - ДАЈ! РАКЕТА! ЈОШ СЕ БОРЕ СТАЛА СИМА!

У СТАРИМ КЊИГАМА ПИШЕ „УТОПЉЕНИК СЕ И ЗА СЛАМКУ ХВАТА!“

НЕМА НАДЕ ДОК БУРА НЕ СТАНЕ, ЧАМАЦ СЕ НЕ МОЖЕ СПУСТИТИ!

ДА ИМАМО ТОП МОГЛИ БИСМО ДА ИМ ДОБАЦИМО УЖЕ!

СТАРИ МОРСКИ ВУК ОТПЛИВАКЕ ДР ЊИХ

УРААА! УСПЕО ЈЕ!

У ТАБЛИЦАМА МОЈИХ ПРЕДАКА ПИШЕ: „ЗА ПРАВОГ ЧОВЕКА ПРЕПРЕКЕ СУ САМО СТЕПЕНИЦЕ КА УСПЕХУ!“